

Ralph Buchenhorst

Tercüme: Hüsnü Yavuz Aytekin

Kültürlerarası İlişki Yapıları Olarak Semboller ve Teknolojiler: Kentsel Mekanda Sınır Çekme¹

Özet: Yüksek yoğunluklu kentsel mekânlarda yaşamak ancak karmaşık, kapsamlı ve sürekli işlev görecektir şekilde tasarlanmış bir altyapı ile mümkün olabilmektedir. Öte yandan, büyük şehirlerde çok sayıda küçük ölçekli, çoğu zaman fark edilmesi güç sosyokültürel sınırlar bulunmaktadır ve bu sınırlara karmaşık davranış kuralları eklenmektedir. Biri maddi, diğeri sembolik olan bu iki ağ, biri modern, diğeri geleneklere dayalı olarak görüldüğü için neredeyse daima birbirlerinden ayrı olarak değerlendirilmektedir. Peki modern teknoloji ve dini gelenek öngörülemez şekillerde iç içe geçtiğinde neler olmaktadır? Bu çalışma teknoloji ve gelenek arasındaki bu çatışmayı ele almaktadır. Erüv, Talmud'da tanımlanan ve kentsel altyapının bazı kısımlarını (özellikle elektrik direkleri, demiryolu banketleri ve lamba direkleri) paylaşan dini bir sınır çizgisidir. Metin, Talmudik kurallar dizisini ve bunların ardındaki Yahudi yasalarını açıklamakta ve erüvlerin planlanması ve inşası ile tetiklenen kentsel alandaki kültürlerarası çatışmaları analiz etmektedir. Analiz, Arjun Appadurai tarafından ortaya atılan kentsel *etnomanzaralar* kavramını ve Richard Rottenburg'un *kod değiştirme* kavramını olası bir çatışmaya çözüm önerisi olarak kullanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: erüv, Yahudi yasası, kentsel altyapı, etnomanzaralar, kod değiştirme

1 Bu metin, *Intercultural Journal* 2022, 21(35), 11–27'de "Kentsel Çevrelerde Kültürlerarasılık ve Dinlerarasılık ve Erüvün İşlevi ve Sembolizmi Üzerine" başlığı altında yayınladığım metnin daha da geliştirilmiş bir versiyonudur. Richard Rottenburg, Ralf Gebel ve Ernst Struck'a faydalı yorumları için teşekkür ederim. Onlar sayesinde burada söz konusu olan mekânsal kavramı daha isabetli bir şekilde tanımlama imkânı buldum.

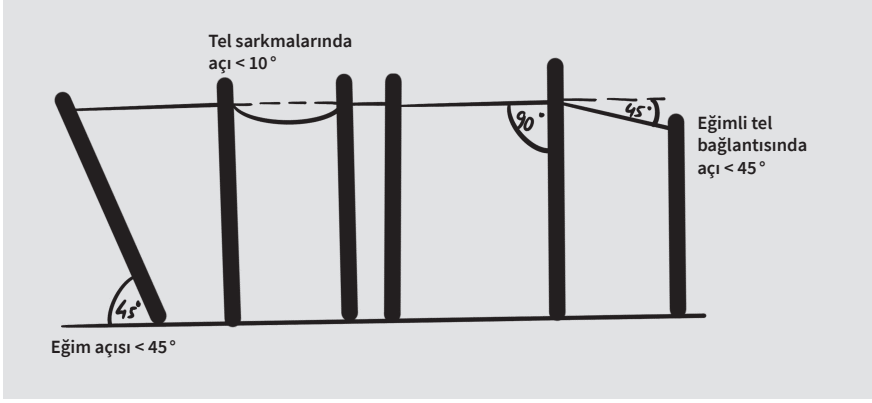
Direkler ve Teller- Bir İnşa(at) ve Sembol Olarak Eröv

Eröv kavramı ve onun işlevi muhtemelen Unorthodox isimli dizinin Netflix'te yayımlanmasının ardından daha geniş bir uluslararası izleyici kitlesi tarafından tanınır hale gelmiştir. İlk bölümün başında ana karakter, Williamsburg/New York'ta oturduğu apartmandan dışarı çıkmak ister ve binanın girişinde, hepsi de kendisi gibi Brooklyn'deki Yahudi-Ortodoks bir grup olan Satmar'ın üyesi olan diğer apartman sakinleriyle karşılaşır. Esti (ana karakterin adı) eröv "bozuk" olduğu için binayı terk edemeyeceklerini öğrenir. Grupta yer alan iki kadın, seyirciye, dini cemaatin her üyesinin doğal olarak bildiği bir şeyi açıklar: erövün sadece Yahudilerin haftalık bayramı olan Şabat'ta bir işlevi vardır ve eğer bozulursa ancak Şabat'tan sonra tamir edilebilir, çünkü Yahudilerin bayramda çalışması yasaktır. Ana karakter Esti, taşıdığı plastik torbayı daireye geri getirmesi koşuluyla dışarı çıkabilir. Filmin devamında Esti'nin hikâyesinin sadece evi terk etmekle ilgili olmadığını, Satmar cemaatindeki hayatını da terk ettiğini öğreniyoruz: Esti Berlin'e kaçmaktadır çünkü kendi cemaatinde kendini yabancı hissetmektedir. Aile geçmişi Alman pasaportuna başvurmasına izin vermektedir ve soykırımını gerçekleştirenlerin ülkesine kaçıyor olması onu rahatsız etmemektedir.²

Erövün bu tarihsel geçmişi, onun önemli bir işlevsel unsurunu da açıklamaktadır: Şabat günü, dindar Yahudilerin evsel alanın dışında herhangi bir şey taşımalarına izin verilmez, tabii evsel alanı kamusal alana taşımadıkları sürece. Zira Kutsal Kitap'ta Şabat günü evden dışarıya ve şehir alanına yük taşımama kuralından ilk kez bahsedildiğinden beri (Yeremya 17: 21-22), eve ait olan çitlerle çevrili bahçe de evsel alan olarak kabul edilmektedir. Yani artık sadece evin dış duvarları değil, bahçe çiti ve giriş kapısı da evsel alanı kamusal alandan ayırmaktadır. Bu aynı zamanda İbranice *Eruv Chazerot* kavramının gerçek anlamını da ortaya koymaktadır: alanların karıştırılması.³ Evdeki hayat mahremdir: İnsanların bakışlarından büyük ölçüde uzaktadır, ancak bahçede bulunmak yarı kamusal bir alanda bulunmaktır. Bu nedenle Ortodoks Yahudiler ev alanını daha geniş bir kamusal alana taşı-

2 Dizide Deborah Feldman'ın aynı başlığı taşıyan anı kitabından (Feldman 2012) esinlenilmiştir. Yazar şu anda Berlin'de yaşamaktadır.

3 Ya da başka yazılarda çevrildiği şekliyle "avluların birleştirilmesi". Orta Çağ'da yakın çiftlikler birlikte matza pişirilerek bir araya getirilir ve böylece nesnelere ileri geri taşınabileceği özel alanlardan oluşan bir bütün oluşturulurdu (Margulies 1942, 63-64). Buna göre, eröv hakkındaki erken dönem talmudik ve haham yazıları, çağdaş tartışmalarda olduğu gibi erövün sınırlarını tanımlayan işaretlerden ziyade, bir eröv topluluğunu yabancılardan ayıran sembolik yiyeceklere odaklanma eğilimindedir (tartışma için bkz. Fonrobert 2005).

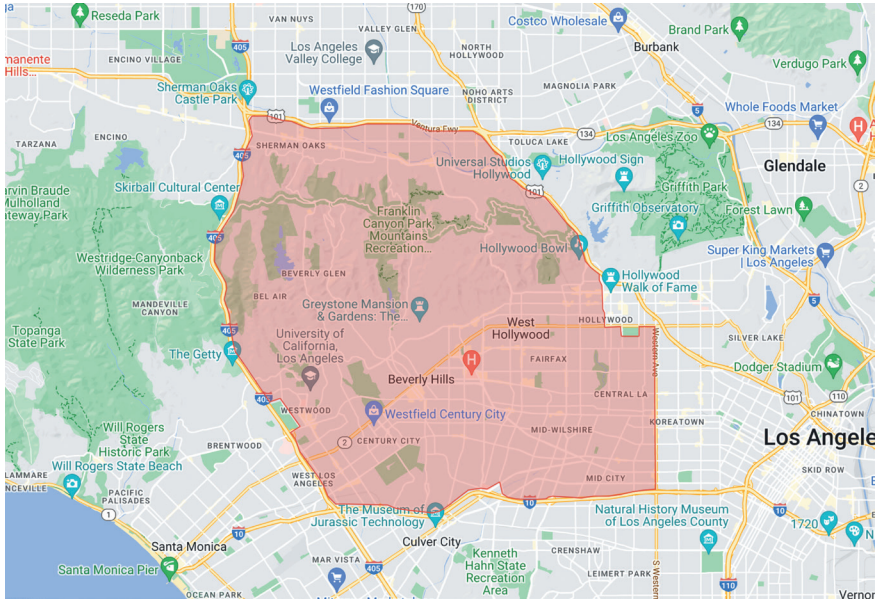

Şekil 1 Bir erüv için kurulum kuralları.

mak için hem mevcut inşa edilmiş yapılardan (binalar, duvarlar, tren rayları, direkler ve lamba direkleri gibi) hem de kapalı bir çember oluşturabilecek şekilde direkler arasına gerilmiş ince ve zar zor görülebilen teller ve iplerden yararlanmaktadır (Şekil 1). Yahudi cemaati açısından evsel alanın genişlemesini sembolize eden bu düzeneklerdir. Günümüzün büyük şehirlerindeki eruvim (erüvler), bir bahçe ya da parktan çok farklı bir ölçekte olabilir: Tüm bir mahalleyi ve daha fazlasını kapsayabilir. Manhattan'daki erüv 29 km uzunluğundadır ve bakımı yılda yaklaşık 100.000 dolara mal olmaktadır; Los Angeles gibi şehirlerde ise 100 km², den fazla bir alanı kaplayan erüvler bulunmaktadır (Şekil 2).

Erüvler, Ortodoks Yahudi cemaatleri için Şabat'ta dini görevlerini yerine getirmede önemli bir rahatlık anlamına gelmektedir. Onlar olmadan evin anahtarını taşımaya, sinagoga dua kitabı sokmaya, evin dışında tekerlekli sandalye veya çocuk arabası taşımaya, hatta sakız çiğnemeye bile izin yoktur.⁴ Bundan dolayı, küçük çocukları olan aileler ya da yürüme güçlüğü çeken kişiler cuma akşamı ya da cumartesi günü evde durmak zorunda kalmaktadır. Geçmişte, topluluklar evin içinde veya dışında gerekli faaliyetlerde *Şabat Goyim* olarak adlandırılan ve *Halacha* (geleneksel Yahudi yasaları bütünü) uyarınca Şabat günü Yahudilere yasak olan görevleri yerine getiren, Yahudi olmayan kişilerden yardım alırlardı. Bugün evin içinde bu görevler (ışık düğmelerini çalıştırmak gibi) zaman saati olan elektrikli cihazlar ta-

⁴ Şabat günü evden ayrılırken ve bir erüv inşa ederken uyulması gereken karmaşık kurallar. <https://www.practicalhalacha.com/book/>, [10.01.2023].

Şekil 2 Batı L. A. erüvü.

rafından yerine getirilirken, evin dışında yasalara uymak hala bir problem oluşturmaya devam etmektedir.

Bu makalede, kültürlerarası ve dinlerarası kentsel çevrelerdeki yaşam biçimleri ve kuralları, çatışma çözümü baskısı altındaki iletişim açısından incelenecek ve bireysel vakalardaki başarısızlıkları açıklanacaktır. Bunu yaparken, bir yandan büyük şehirlerdeki çatışma potansiyellerinin sıklıkla modern ve geleneksel yaşam biçimlerinin/teknolojilerin çatışmasından kaynaklandığı gerçeğine, diğer yandan da kentsel yapıların sembolizminin çok kültürlü mekânlarda hem maddi hem de iletişimsel sonuçları olduğu gerçeğine odaklanılacaktır. Bu doğrultuda, öncelikle erüv düzeninin koşulları, boyutları, malzemeleri ve sembolik örüntüleri açıklanacak, ardından erüv inşa etme projelerinin yol açtığı kamusal anlaşmazlıklarda iletişim sorunları incelenecek ve çatışma çözümüne yönelik yaklaşımlar sunulacaktır.

Tanrı ve Dünya Hakkında – Yahudi Yasası ve Seküler Yasa

Erüvler bazen “metafizik duvarlar” olarak da nitelendirilir.⁵ Yukarıdaki değerlendirmeler, bu duvarların inşa edenlerin özgürlüğünü sınırlamadığını, aksine genişlettiğini göstermiş olmalıdır. Bununla birlikte, bir erüv tarafından çevrelenen alanın sembolik karmaşıklığını tam olarak açığa çıkarmak için birkaç boyuta değinmek gerekir. İlk olarak, zamansal boyut dikkate alınmalıdır. Erüv alanı bir Şabat alanıdır, yani erüv Yahudi dini cemaati tarafından arzu edilen işlevi sadece cuma günü gün batımından cumartesi günü gün batımına kadar yerine getirmektedir. Diğer tüm günlerde hiçbir işlevi yoktur, çünkü Şabat dışında kamusal alanda eşya taşınmasına izin verilmektedir. Ayrıca, kentsel *etnomanzaralar*, *medyamanzaralar* ve *ideomanzaralar* (göç tarafından şekillendirilen hayal gücü, medya ve eylem çevreleri)⁶ içindeki farklı sembolik düzenlerin ilişkisi de göz önünde bulundurulmalıdır: Williamsburg erüvü, New York’un idari bölgesinin bir kısmına dini kurullarla tanımlanan halakik (yani Yahudi hukuku tarafından tanımlanan) bir sembolik çevre çizmektedir; sanatçılar ve entelektüeller ise Williamsburg’a 1990’lardan bu yana revaçta olan bir mahalle unvanını kazandırmış ve belirli kültürel ve medya altyapısındaki değişikliklerin nedeni olmuşlardır. Bu mahalle İtalyan, Porto Rikolu ve Dominikli *topluluklara* ev sahipliği yapmaktadır. Bölgenin (17. yüzyılda Boswijck adında bir Hollandalı yerleşimine ev sahipliği yapan) tarihi katmanları da hesaba katılırsa, genellikle teritorial olarak tam olarak tanımlanamayan bir alanın çeşitli statü iddiaları ve sembolik kayıtlarıyla uğraşmak gerekecektir. Son olarak, bir Şabat çiti içinde bile bazı şeylerin taşınamayacağını belirtmek gerekir: Şemsiyeler, kurşun kalemler, video kameralar, Halaha’ya (Yahudi yasa sistemi) göre muktza, “tecrit edilmiş” olan her şey.⁷ Özetle erüv, Yahudi olmayan nüfusun kamusal haklarını tartışmaya

5 Örneğin Maryland Üniversitesi’nin erüvüne bakınız: <https://marylandhillel.org/jewish-experience/eruv/>, [10.01.2023].

6 Aşağıda açıklanacağı üzere, kentsel çevre kavramı için Arjun Appadurai’nin *scapes* and *flows* tanımına (Appadurai 1996, 33ss.) atıfta bulunuyorum. Appadurai’nin ayrık (disjunktiv), akışkan ekonomik, kültürel ve teknolojik takımıydızlarını (nesnelerin, insanların ve fikirlerin) tanımlayan kavramları, küresel değişimin sosyo-kültürel analizi içinde standart coğrafi düşüncenin bir eleştirisini temsil etmektedir ve erüv sembolüne faydalı bir şekilde uygulanabilir. Erüv yasal olarak yapılandırılmış bir alan oluştursa da, bu alanın diğer yasalarıyla rekabet etmez. Sadece kolektif diaspora kimliğinin bir yönünü temsil eder.

7 Erüv içinde bile taşınamayacak nesnelere belirleyen kurullar karmaşıktır. Bunları anlamak için, Yahudi kurulları olarak adlandırılan halahot hakkında kapsamlı bir bilgiye sahip olmak gerekir. https://www.chabad.org/library/article_cdo/aid/253229/jewish/Muktzeh.htm, [23.02.2023].

açmadan veya kısıtlamadan ve içindeki medya yapısını ve idari yapıyı değiştirmeden, seküler hukuk altında tanımlanan kamusal alanı özel bir Yahudi alanı olarak ilan eden bir Halaha kurgusu olarak tanımlanabilir.

Neyin eröv olarak kabul edileceğini ve kurulup kurulamayacağını tam olarak kim belirlemektedir? Bir yandan, Şabat çiti ile sınırlandırılmış bir bölgenin ne kadar büyük olabileceğini, bir giriş alanının lentosunu (en üst kısım) sembolize edebilmeleri için kordonların ve tellerin minimum hangi yükseklikte çekilmesi gerektiğini ve hangi yapıların ve peyzaj unsurlarının dahil edilebileceğini belirleyen bir Yahudi cemaatinin hahambaşılığıdır. Dahası, eröv kentsel olanaklara ve günlük yaşama herhangi bir şekilde müdahale etmese bile, laik kurumlar inşaatı onaylamalıdır. Bunun nedeni, bir Şabat sınırının inşasının kamusal altyapıda yapısal değişiklikler gerektirmesidir: Sadece kordon ve tellerin bağlanması değil, aynı zamanda desteklerin (bir girişin kapı direklerini simgeleyen ve Lehi olarak adlandırılan, Şekil 3) direklere tutturulması –ancak bu destekler de elbette sadece semboliktir, çünkü malzeme olarak genellikle ince, içi boş PVC borular kullanılmaktadır.

Ayrıca, demokrasilerde Yahudi olmayan nüfusun da doğal olarak dini sembollerin kamusal alana dikilmesi konusunda görüş bildirme ve dolayısıyla bir eröv lehinde veya aleyhinde tartışma hakkına sahip olduğu dikkate

Şekil 3 Mahwah'da bir telefon direği üzerindeki Lehi.

alınmalıdır. Bunun dışında, Yahudi hukuku, çoğu durumda bir Şabat çitinin dikilmesine ilişkin bir sivil ihtilafın ana konusunu oluşturan özel bir kural öngörmektedir: Günümüzde çitle çevrili bir alan, ancak küçük bir ücret karşılığında Yahudi cemaatine kiralandığında erüvün sembolik gücüne sahip olmaktadır, yani ilgili mahalleler resmi bir devir senedi düzenlemek zorundadır (Bechhofer 2020). Kira sözleşmesi olmadan, belediye bu şekilde kuşatılan alanı kendi evsel alanı olarak belirleyemeyecektir.⁸ Böylece işaretlenen bölge aynı anda hem laik hem de dini hukukun kapsamına girmekte ve bu da genellikle hukuki çelişkilere ve toplumsal direnişe yol açmaktadır. Dindar olmayan vatandaşlar arasında Ortodoks cemaatlerin kiraladıkları toprakları yasal ve sosyal olarak tamamen ele geçirecekleri ve bu topraklar üzerinde yürütme gücü kazanacakları korkusuna yol açan da bu devir sözleşmeleridir.

Bir diğer temel tartışma konusu da kamusal alanda dini bir sembol olarak erüvün nasıl ele alınacağıdır. Yahudilik açısından erüv özel bir alanı işaret etmektedir; seküler açıdan ise bir şehirde Ortodoks Yahudilik kültürünü ve hukukunu temsil eden dini bir işarettir. Bu şekilde, meşruiyetini erken dönem kutsal bir metinden alan erüv, kentsel mekânı seküler rasyonalite tarafından şekillendirilmiş olarak anlayan modernitenin yaygın söylemiyle çelişmektedir. Öte yandan, Şabat çiti böyle bir sembol ise ve muhalifler kamusal alanların dini sembollerden arındırılması gerektiğini savunuyorlarsa, Yahudi anlayışına göre kamuya açık olması gereken zirve haçları, kilise çanlarının çalınması, ezan okunması, halka açık Noel ağaçları veya Hanuka şamdanları nasıl değerlendirilmelidir?⁹ Evli Ortodoks Yahudi kadınların perukları da böylesine kamusal olarak görünür bir semboldür. Elbette, zirve haçlarının çok az kişi tarafından görülebildiği, Noel ağaçlarının ve Hanuka şamdanlarının çan sesi ve ezan gibi sadece geçici bir süre görünür olduğu şeklinde bir itirazda bulunulabilir. Öte yandan, erüv bulunan birçok kentsel alanda, Yahudi olmayan nüfusun ezici çoğunluğunun tellerin ve *lehilerin* sembolik etkisi hakkında hiçbir bilgisi olmadığı ve malzemelerin kendilerinin neredeyse görünmez olduğu tespit edilmiştir. Dini sembollerin hangi zamansallık biçimi

8 Eğer bir Yahudi cemaatinin sadece üyeleri erüv ile çevrili bir alanda yaşıyorsa, bir kira sözleşmesi yapmaya gerek olmayacaktır. Bu durumda, üyelerin birbirlerine bir evden diğerine eşya taşıma hakkı vermeleri yeterli olacaktır. Dolayısıyla çok kültürlülük/çok dinlilik, kamusal bir alanın karmaşık olmayan sembolik bir şekilde yeniden adanmasının önündeki sorunu teşkil etmektedir. Talmud, kiralamanın Yahudilerin karma mahallelerden taşınmasını sağlamak için pedagojik bir engel olarak tasarlandığı yorumunu bile sunmaktadır. (Fonrobert 2005, 23–24).

9 İsviçre’de bu nedenlerle zirve haçlarının kaldırılması çağrısında bulunan girişimler bulunmaktadır. Özgür Düşünenler Derneği’ne ve web sitesine bakınız: <https://frei-denken.ch/node/24990>, [11.02.2023].

mine ve hangi derecede görünürlüğüne sahip olmasının hala kabul edilebilir olduğuna kim karar verebilir? Temelde Hıristiyan bir kültürde yetişmiş olan devlet karar vericileri, daha sıra dışı inanç topluluklarının (Budizm, Taoizm, Candomblé) uygulama ve sembollerinin kamusal varlığı söz konusu olduğunda tamamen objektif olabilir mi? Her yerde bulunan veya baskın olanın şemalarına uyan dini uygulama ve sembollerin normatif olarak doğru veya kabul edilebilir olarak değerlendirilmesi daha muhtemel değil midir? (Lupu 1991; Reckwitz 2017, 30)?

Modern kentsel mekânlara erüvlerin kurulmasının neredeyse düzenli olarak kültürlerarası/dinlerarası çatışmaları tetiklediği artık aşîkârdır (örnek olarak: Watson 2005). Bu makalenin amacı, kentsel Şabat çitleriyle ilgili kamusal tartışmaların çağdaş toplumlarda dinler ve kültürler arası bir arada yaşamının önemli örnekleri olması nedeniyle, bu çatışmaları bir vaka çalışması üzerinden analiz etmektir. Analiz sonucunda, başarılı kültürlerarası söylemlerin ön şartları hakkında önerilerde bulunmak amaçlanmaktadır. Ancak bunu yapabilmek için Atlantik'in ötesine bakmak gerekmektedir, çünkü Avrupa'da şu anda sadece şu şehirlerde erüvler bulunmaktadır: Londra, Antwerp, Metz, Manchester, Reims, Strasbourg, Venedik, Cebelitarık ve Viyana.¹⁰

Yukarıda bahsi geçen vaka çalışmasına geçmeden önce Britanyalı sosyolog Trevor Pinch tarafından çağdaş seküler toplumda erüv sorunu üzerine yazılmış akademik makaleden bahsetmek faydalı olacaktır.

Trevor Pinch'in analizi, teknolojilerin yaşam dünyalarımıza nasıl gömülü olduğu, yani insanların teknik aygıtlar ve altyapılarla bu tür düzenekleri sadece bilimsel ve mühendislik zihinlerinin ürünleri olarak anlamayı epistemolojik olarak uygunsuz kılan bir ilişkiye nasıl girdiği temel sorusunu ortaya atmaktadır. Pinch, çok eski bir teknoloji olan erüv de dahil olmak üzere her teknolojinin, (bir sosyal grubun sembolik düzeni tarafından temsil edilen) anlam ve maddeselliğin etkileşimli bir bağlantısını temsil ettiğini ve bu bağ-

10 Bkz Eruv Directory: Definitive Eruv Information and Global Directory. <http://www.eruv.org/eruv-directory/>, [12.02.2023]. Viyana erüvü 2012 yılından bu yana varlığını sürdürmektedir. Demiryolu raylarının ve Tuna gibi nehirlerin de Yahudi anlamında duvar parçaları olarak yeniden yorumlanabileceğini göstermektedir. Şu ana kadar Avusturya'da erüv hakkında kamuya açık bir tartışma bilinmiyor. Daha ziyade Viyana Belediyesi kendisini sembolik duvarın korunmasında işbirlikçi bir ortak olarak görüyor, en azından erüvün mevcut durumunu gösteren web sitesinde şöyle açıklanıyor: "Bu yıl ve 2021/2022'deki büyük ve küçük inşaat projeleri için gereksinimlerimiz planlamada zaten dikkate alınacaktır. İnşaat aşamaları için şimdiden geçici tesisler inşa ediliyor. Herhangi bir maliyete katlanmayacağız, sadece denetim bizden talep edilecek." (<https://www.eruv.at>, [12.02.2023]).

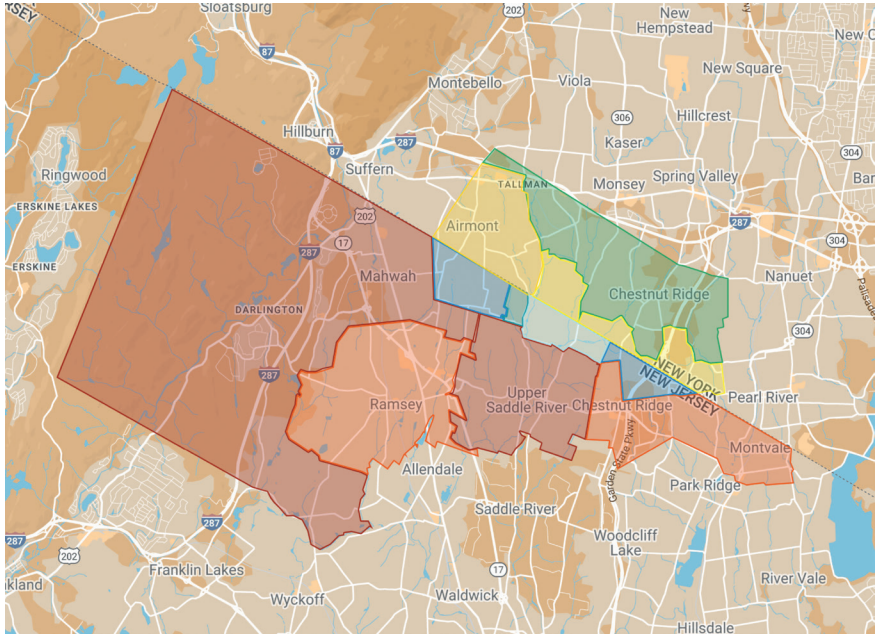
lantının da kentsel altyapılar, kurumlar ve bunlarla işbirliği yapan kültürel bir düzen bilgisi gibi çok daha geniş bir bağlama gömülü olduğunu savunmaktadır (Pinch 2010, 80). Bu anlamda erüv, dini işlevselliğin eşsiz bir biçimidir, yani ancak Yahudi tanrısının gücüne ve yasalarına inanıldığı takdirde sembol ve maddesellik birleşimiyle işlev görmektedir ve seküler kentsel altyapıların tedarik ve kullanım hizmetlerine zarar vermemektedir (a. g. e., 81). Bu analizin göze çarpan yönü, teknolojilerin ve altyapıların biricik bir içsel anlam taşımadığı, ancak birden fazla şekilde yorumlanabileceği yönündeki içgörüdür. Pinch karmaşık Talmudik kurallar ve erüv teknolojisinin tarihsel gelişimiyle daha az ilgilenirken, analizi adeta görünmez bir düzenek olarak erüvün enerji tedariki ve diğer yapısal tesislerin kentsel altyapısını nasıl kullandığını aydınlatmakta ve böylece bunların çoklu yorumlanabilirliğini odağa taşımaktadır. Aşağıda daha da geliştirmek istediğim, nesnelere ve yapıların yaratıcı bir şekilde yeniden yorumlanması fikridir.

Sivil Öfke: Toplumsal Değişime Karşı Meşru Savunma mı Yoksa Antisemitizm mi?

Bu sonuçları ilk olarak 2017/18 yıllarında New York'un Manhattan bölgesinin tam karşısında yer alan Bergen County'de karara bağlanan bir dava üzerinden tartışmak istiyorum.¹¹ Kâr amacı gütmeyen Yahudi Bergen-Rockland Erüv Derneği (BREA) 2015 yılında erüvünü genişletmek için Orange & Rockland elektrik şirketinin direklerini kullanmak üzere bir lisans aldı. Rockland'daki bu genişleme New York'un kuzeybatısındaki Mahwah, Upper Saddle River ve Montvale bölgelerini de etkilemiştir (Şekil 4).

Bu mahallelerin direklerine polis koruması altında lehiler takıldı. İnşaat önlemlerinin daha geniş bir kamuoyu tarafından bilinmesi ve direnişin gelişmesinin ardından Mahwah Strong adlı bir sivil dernek kuruldu (<https://www.mahwahstrong.org/>, [23.03.2021]). Bu dernek, karşı önlemleri başlatılmak için Mahwah Yahudi Ortodoks cemaati ve BREA temsilcilerinin mahkemeye çağrılmasını talep etti. Mahwah Strong'un görüşüne göre, mevcut yasalara uyulup uyulmadığını kontrol etmek istemişler ve lehilerin ka-

11 Vakanın tanımı ve analizi katılımcı gözleme değil, literatür taramasına dayanmaktadır. Detaylı ve tutarlı bir belgelendirme sunabilmek için görsel çalışmalarında akademik eserlere, dergi makalelerine, Mahwah'taki vatandaş buluşmalarına ait kayıtların yer aldığı Youtube videolarına ve resmi yönetmeliklere başvururdum.

Şekil 4 Mahwah, Upper Saddle River, Montvale bölgeleri.

musal alanda sergilenmesi idari bir suç teşkil eden dini semboller olduğuna dikkat çekmişlerdir. Buna ek olarak, üç mahalle yönetimi tarafından Ortodoks Yahudilerin yerel parkları işgal ettiği ve diğer vatandaşların özgürlüğünü kısıtladığı yönünde şikayetler alınmıştı. Yasal ihtilaf sırasında erüve yönelik sabotaj eylemleri gerçekleşmiş (Şekil 5), görünüşte ne kadar önemsiz olursa olsun lehilerin kırılması tüm erüvün sembolik etkisini ortadan kaldırmıştır.

Sonunda Montvale Bölgesi yetkilileri, bir bölge yönetmeliğine göre lehilerin ve kordonların kamu yapılarına yerleştirilmesinin çöp bırakmak olarak yorumlanabileceğini belirterek inşa faaliyetlerini durdurdu (Nobile 2017).

Yukarıda bahsedilen mevcut yasalarla ilgili olarak, zoning laws (birçok açıdan Almanca konuşulan ülkelerde arazi kullanım planlarının hazırlandığı yasalara eşdeğerdir) olarak adlandırılan yasalara özel atıfta bulunulmuştur. ABD'deki imar yasaları belediyelere gayrimenkul, arazi ve kamusal alanların kullanımının belirlenmesi konusunda yasal yetki vermektedir. Bu, belediyenin hangi alanların konut, ticari, tarımsal ve endüstriyel olduğuna karar vermesine olanak tanır. ABD'de bu tür düzenlemeler, eyalet yasalarıyla veya federal yasalarla çelişmediği sürece belediye tarafından her zaman değişti-

Şekil 5 Mahwah’da tahrip edilmiş Lechi.

rilebilir. Bu şekilde zoning laws, örneğin tarım arazilerinin inşaat alanına dönüştürülmesi durumunda, bir toplumun ekonomik kalkınması üzerinde önemli bir etkiye sahip olmaktadır. Şabat sınırının genişletilmesinden etkilenen üç bölgenin bazı endişeli sakinleri, Ortodoks Yahudilerin akımı nedeniyle konutlarının değer kaybedeceğinden korkarken, geçmişteki benzer durumlarda bunun tam tersi olduğu kanıtlanmıştır (Schweitzer 2005). BREA ve iletişim koordinatörü her şeyden önce lehilerin yerleştirilmesi sırasında tüm resmi kurallara uyulduğuna işaret ederek tepki göstermiştir:

“Örneğin Mahwah’ta bir kulübe yapmak istediğimi varsayalım. Belediyeğe gider, imar veya ruhsat formlarını doldurur ve başvuruda bulunurdum. Mahwah Bölgesi Başkanı R. B.] Bay Hermansen’den kulübeyi kurmak için doğrudan izin istemezdim. Erüv Derneği’ne kamuoyu önünde duyurulan tüm adımlar takip edilmiştir. (a. g. e.)”

Bu yasalar doğrultusunda ve ABD’nin dini ve kültürel çeşitlilikle karakterize edilen bir göçmen ülkesi olarak tarihi ve kültürel geçmişi göz önüne alındığında, etkilenen bölgelerin dışında kamuoyunun tepkisi netti. Ekim 2017’de

Demokratların vali adayı Phil Murphy, Mahwah'taki bölge toplantılarında halka açık parklara erişimi kontrol etmek için bileklik kullanılması ve böylece Ortodoks Yahudilerin bu tür bir erişimden mahrum bırakılması önerilerine atıfta bulunarak konuştu. Şikâyetle bulunanları antisemitik ve ayrımcı duyguları körükleyen aktörler olarak kınadı (Murphy 2017).¹² New Jersey Adalet Bakanı Christopher S. Porfino tarafından yapılan açıklamada da benzer bir ifadeye yer verilmiştir:

“Mahwah Belediye Meclisi'nin tutumu sadece tarihin yanlış tarafında yer almakla kalmayıp, yasal olarak da yanlıştır ve biz de onları bundan sorumlu tutmak niyetindeyiz. New Jersey'de, 2017 yılında, arkaik, korku sâikli ve ayrımcı zihniyetlere dayalı yasalar çıkaran yerel yönetimler olduğunu düşünmek pek çok kişi için derin bir hayal kırıklığı ve şok edici olsa da, bu davada tam da bu iddiayı savunacağız” (Yudelson 2017).

Bu doğrultuda BREA, 18 Ekim'de Montvale Belediyesine dava açarak, inşaatın durdurulması emrinin dinlerinin gereklerini yerine getirmelerini engelleyeceğini iddia etti. BREA ayrıca Mahwah ve Upper Saddle River belediyelerinin sadece yabancı düşmanlığı ve antisemitizm ile desteklenen Mahwah Strong kampanyası ile karşılaştıklarında işbirliği karşıtı bir tutum sergilemeye başladıklarını belirtmiştir¹³. Uzun müzakerelerin ardından, her üç dava da (Mahwah, Upper Saddle River ve Montvale) mahkeme dışında çözülmüş ve BREA'nın, derneğin kendi bakım masraflarını karşılaması koşuluyla erüvü genişletmesine izin verilmiştir (<https://www.eruvlitigation.com>).

Sınanan Kültürlerarasılık

Bir erüv inşasının gerektirdiği kentsel planlama ve yasal konstelasyonunu açıklığa kavuşturduktan sonra, bu kültürlerarası çatışmayı çözmeye yönelik olası yaklaşımları sorgulamak gerekmektedir. Kültürlerarası gerilimin büyük bir kısmı erüv tarafından kurulan veya kullanılan maddi ve teknik altyapı-

12 Murphy burada muhtemelen öncelikle 14 Aralık 2017 tarihinde halka açık bir belediye toplantısında Hasidik Yahudilerin bir “enfeksiyon” oluşturdukları gerekçesiyle bölgeden uzaklaştırılmaları için belediye meclisine çağrıda bulunan bir Mahwah vatandaşının ifadesine atıfta bulunuyordu. Belediye meclisi konuşmacıyı kınamadan bu ifadeyi kabul etti (ifadenin kaydı: <https://www.youtube.com/watch?v=2pKW-MiCmPI>, [14. 02. 2023]).

13 Watson (2005), Barnet, Londra ve Tenafly, New Jersey'deki erüv projelerinin karşıtları tarafından yapılan antisemitik açıklamalardan birkaç örnek sunmakta ve tartışmaktadır.

dan ziyade (karşıtların şikayetlerinin çoğu Şabat çitinin maddi yönleriyle ilgili olsa da), farklı kültürler ve onların sembolik düzenleri arasında kamusal bir arada yaşama ve iletişimin anlamı üzerine çatışan görüşlerle ilgilidir. Unorthodox serisine anılarıyla ilham veren Deborah Feldman, kitabında anadilinin Yidiş olduğunu, Satmar cemaatinde İngilizcenin seküler bir dil olarak yasaklandığını ve ödünç aldığı kitapları gizlice okuyarak İngilizce öğrendiğini anlatmıştır (Feldman 2012, 11). Bu durum, Ortodoks cemaati üyeleri için dışarı ile iletişimi zorlaştırmaktadır. Mahwah, Upper Saddle River ve Montvale'deki kamusal alanlara sembolik işaretlerin yerleştirilmesi, ki bu konuda elektrik şirketleriyle anlaşmaya varılmış, ancak halkla ve bölge yönetimiyle doğrudan iletişim kurulmamıştır (çünkü yasal olarak gerekli değildir), onlar tarafından işlevini icra etmeye devam eden bir sosyal alana sessiz veya garip bir müdahale olarak yorumlanmış olabilir. Bu nedenle Ortodoks Yahudi cemaatinin, özellikle de geçmişte ABD ve Büyük Britanya'da erüv kurulmasına ilişkin birkaç vakada benzer anlaşmazlıkların ortaya çıkmış olması nedeniyle, nüfusun geri kalanına yönelik bir açıklama ihtiyacı bulunmaktadır (aşağıya bakınız). Erüv sorununun Yahudi bir yorumcusu da karmaşık sembolik düzen ilkesinin ve yorumlarının nihayetinde kendi üzerine düşünmenin bir sonucu olduğuna işaret etmektedir:

“Eğer “biz” “onlara” bunun neyle ilgili olduğunu açıklayamazsak, bu sadece “onların” hatası değil, aynı zamanda ritüel sisteminin temel saçmalığının bir sonucudur. Bunun sihir olduğunu düşüneceklerdir, çünkü gerçekten de öyle görünmektedir. O halde [Talmud'un R. B.] ifadesi çifte ayna işlevi görür, çünkü Öteki'ne örtük bir benlik algısı yansıtır” (Fonrobert 2005, 26s. Tercüme bana ait, R. B.).

Dolayısıyla kültürlerarası anlayış çerçevesindeki bir görev, öngörülebilir yanlış anlamalara ve korku duygularına ayrılıkçı çabalarla veya suçluluk ithamlarıyla karşılık vermek değil, Yahudi cemaati içindeki öz imajla ilgili sorunları dış dünyaya ifşa etmek veya erüvü *magic schlepping circle* olarak tanımlayan Londralı bir haham örneğinde olduğu gibi öz ironi yapmak olacaktır (Morris 2002).

Öte yandan yorumcular, birçok Amerikan toplumunda, ülke tarihindeki göç hareketleri sırasında herhangi bir değişime karşı kolektif bir direnç ve korku yaşandığına ve bu direncin ancak karşıt taraflar arasında kültürlerarası arabuluculuk yoluyla çözülebildiğine dikkat çekmiştir (Abrajano & Hajnal 2015; Schrag 2011). Son olarak, Ortodoks Yahudi cemaatleri içinde de Halaha yasalarına sıkı sıkıya uyulmasıyla ilgili olan ve üyelerin dışarıdan gelen grup baskısının tetiklediği travmayı atlatmak için cemaatlerinden kaç-

malarına yol açan gerilimler olduğu belirtilmelidir.¹⁴ Her iki taraftaki farklılıklar, kültürel kimlikte ısrar ve kültürlerarası arabuluculuk konusunda hangi saiklerin ve rutinlerin rol oynadığı sorusuna yol açmaktadır. Bu soruya cevap verebilmek için başka bir vaka çalışmasını kısaca tartışmak istiyorum.

Londra'nın kuzeybatısında kurulması planlanan bir Eröv hakkında altı yıldır süren tartışmalarda, Şabat çitinin yerleştirilmesinin bir yandan Nasyonal Sosyalizm'den İngiltere'ye kaçan Ortodoks olmayan Yahudilere gettolaşmayı ve toplama kamplarını hatırlatacağı, diğer yandan da yerleşik semtlerin hassas sosyal karışımının dengesini bozacağı gerekçesiyle eleştirilmiştir.¹⁵ İlk argüman Yahudi toplumu içinde yukarıda bahsedilen gerilimleri kapsamaktadır, ancak telefon direklerinde zar zor görünen tellerin Ortodoks olmayan Yahudiler arasında toplama kampları atmosferini uyandırmak için gerçekten yeterli olup olmadığı şüphelidir. İkinci argüman daha detaylı bir değerlendirme gerektirmektedir. Londra'daki çatışmanın bir gözlemcisi, etkilenen mahallelerdeki vatandaşların kimliklerinin saldırı altında olduğundan korktuklarını söylemiştir (Trillin 1994, 54,56). Ancak burada hangi kimlik kastedilmektedir? Bütün bir dini cemaat için hareket özgürlüğü anlamına gelen işaretlerle karşı karşıya kalan bireyin kimliği mi, yoksa Hampstead ve Wembley gibi lüks semtleriyle kuzeybatı Londra'da ekonomik ve kültürel olarak homojenliğe doğru eğilimli olarak görülebilecek dağınık sosyal karışımın kolektif kimliği mi?

Benim tezime göre bu soruyu yanıtlarken, geç modernitede kamusal alanın yapısal dönüşümüyle birlikte bireyler üstü, sınıfa özgü bir aidiyet duygusundan ziyade, akademik eğitim almış orta sınıf ve ekonomik olarak doymuş üst sınıf içinde artan bir bireysel izolasyon olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Bu izolasyon, dini grupların gösterişçi aidiyet duygusuyla tam bir tezat oluşturmaktadır –sonuçta, eröv hakkındaki haham yazılarında odak noktası, Şabat'ta yük taşımayı sağlamaktan ziyade, eröv topluluğunun hissettiği aidiyet duygusu, toplumsal mekanın sembolik entegrasyonu ve ayırt ediciliğinin ve ayrımın tamamen yokluğudur (Fonrobert 2005, 15f.). Buna karşın dijitalleşme çağında, modernitenin dinamikleri seküler kültürel değerler

14 Bu arada, Haredi veya Hasidik cemaatlerinden kaçan “kültürel göçmenlerin” yeni bir hayata adım atmalarına yardımcı olan kuruluşlar da var –örneğin New York'taki Footsteps adlı STK'ya bakınız (Footsteps 2023).

15 Erövün inşasından etkilenecek olan ilçede ikamet eden Londralı Yahudi kökenli bir vatandaş şunları ifade etmiştir: “İngiltere'ye Hitler'in Avrupa'sından Yahudi mülteciler olarak geldik. Evimizden her çıkışımızda toplama kamplarını ve Yahudiler ile Yahudi olmayanlar arasındaki bölgesel ayrımları hatırlıyoruz [...] kız kardeşimiz Auschwitz'den sağ kurtuldu ve burada bu direk ve tellerle karşılaştığında nasıl tepki vereceğinden endişe ediyoruz” (Watson 2005, 610s. Tercüme bana ait, R. B.).

kanonunun ve sosyal ilişkilerin, spontane olarak kabul edilebilir bir bireyselleşmeye doğru daha da dönüşmesine yol açmıştır.¹⁶ Günümüz toplumlarındaki özerkleşme baskısı, kentsel alanlarda bir topluluk duygusunun artık gelişemediği ya da sadece ilkel bir şekilde gelişebildiği yaşam dünyası kümelenmeleri ile sonuçlanmaktadır, çünkü benliğin sürekli olarak yeniden icat edilmesi talebi bu duygunun önünde engel teşkil etmektedir. Sonuç olarak, geleneksel toplulukların değerleri ve yaşam biçimleri sadece anakronik görünmekle kalmıyor, aynı zamanda kültürel geç modernitenin ayrıştırıcı etkisine karşı sessiz, bilinçaltı bir eleştiri olarak da giderek artıyor. Dahası, binlerce yıldır var olan değişmez kurallara ilişkin mesajlarıyla bu gruplar, seküler orta sınıfın yenilikçi hamlelere esnek bir şekilde tepki verebilmek için sürekli hazır olmasından oluşan kültürel sermayesini tehlikeye atmaktadır. Öte yandan, bu şekilde meydan okunan bireyler, yenilikçi bir kozmopolit hareketin temsilcileri olarak, kültürel olarak özcü gruplarla yüzleşmede, tek tip ve geleneksel değerleri takip eden (kısmen sadece hayal edilen) homojen bir gruplaşmanın taleplerini reddederek kendi topluluk anlayışlarını ex negativo hayal etme şansını görürler. Bu tür anlaşmazlıklarda, partizan bir tavır sergilemeyen birlik potansiyeli başlangıçta arka plana itilmektedir.

Eğer “akademik orta sınıfın postmodernizmi” kentin, çeşitli sembolik kayıtların üst üste bindiği ve kesiştiği, geçmiş geleneklerin ve modernitenin kibrinin kurbanlarının anılarının teknoloji destekli alternatif yaşam biçimleri planlarıyla buluştuğu karmaşık bir hiperuzay olduğu fikrini aktarmak için hala palimpsest metaforunu kullandıysa (Huysen 2003; Soja 1996; Hülya 2021), yukarıdaki analizlere göre 21. yüzyıl bu nedenle yeni bir cephe üretiyor gibi görünmektedir. Küreselleşmeden faydalanan seküler vatandaşlar, değerleri etnik, dini veya milliyetçi temellere dayanan kültürel olarak özcü gruplara karşı dindar olmayan Yahudilerle karşı karşıya gelmektedir. Bu bağlamda erüv inşasına ilişkin tartışmalar, dini motivasyonlu insanın, her iki tarafın da çoğulculuk, kültürlerarasılık, birlik, bütünlük, din ve devlet hakkındaki görüşlerini yansıttığı duygusal olarak yüklü bir anlam taşıyıcısı haline geldiği platformlara dönüşmektedir (Susman 2009, 102). Ortodoks cemaat temsilcilerinin tutumu genel olarak bilinmektedir ve cemaat içindeki yaşam kalitesinin iyileştirilmesi argümanına dayanmaktadır: Buna göre erüv sadece Şabat'ta Yahudi dininin özgürce uygulanmasıyla, yani küçük çocuklu ailelerin ve yürüme engelli insanların sinagoga özgürce erişimiyle ilgilidir –kentsel alandaki diğer sembolik düzenler bu cemaat için neredeyse hiç rol oynamamaktadır (Morris 2002). Din ve kamusal alanın ayrılmasını talep eden

16 Burada Andreas Reckwitz'in etkili geç modernite sosyal teorisine referans veriyorum (Reckwitz 2017).

kesimlerin tutumu, öncelikle kendi kültürlerinin temelleri üzerinde ısrar etmek ve erüve meydan okuyarak bölgesel bir ayrıcalık elde etmekle ilgileniyor gibi görünmekte olup, kentsel mekândaki sembolik düzeylerin karmaşıklığını şikayet etmeden kabul edecek kadar açık değillerdir. Bu karmaşıklığa bir şans vermek isteyen liberal görüşler ve transkültürel anlayışa odaklanan görüşler, iç güvenliğe ve modernleşme sürecinin daha da geliştirilmesine yönelik tehdide atıfta bulunularak meşruiyetten yoksun bırakılmaktadır (a. g. e.)

Başka bir yerde, geç modernitenin meşruiyet sorunları bağlamında alternatif sembolik düzen pratiklerini eleştirel bir şekilde değerlendirme, yani ne safça alkışlama ne de önyargıyla reddetme, ihtiyacına işaret etmiştim (Buchenhorst 2023). Bu pratiklerin onlara ev sahipliği yapan kurumsal ve maddi altyapılarla olan karmaşık ilişkisini anlamak, kültürlerarasılık için vazgeçilmez bir ön koşuldur. Bu kavrayışın eksik olması halinde, modernite ile geleneksel, etnik veya dini köklere sahip yaşam biçimleri arasındaki tercüme süreçlerinde kapsamlı bir karşılıklılık ufku, daha fazla bireyselleşme, jeopolitik genişleme ve deregülasyon yönündeki sıradaki ilgili talebin engelinin ardında kaybolur. Öte yandan, bu anlayış alan kazanırsa, her şeyden önce kültürlerarası söylemler için kendi düzen ilkelerinde ısrar etmek yerine yavaş yavaş yeni sözcük dağarcıkları geliştirme şansı doğar. Bu anlayışın gelişimini tetiklemek için, bu pratikler hakkında hedefe yönelik bilgiye, bu tür yaşam biçimlerinin geç modern toplumların bireyselleşme eğilimini aktif olarak delmek istemediğini açıkça ortaya koyan bilgiye ihtiyaç vardır.

Böyle bir gelişmenin mümkün kılınması ve böylece kültürlerarası söylemlerin nasıl işlediğinin anlaşılması, bu çalışmanın tezine göre, kültürlerarası kelime dağarcığı ile kültüre özgü kelime dağarcığı arasında yapılacak ayrıma bağlıdır.¹⁷ Bu iki kelime dağarcığı birbirinden net bir şekilde ayırt edilemez, bununla birlikte bir çatışmanın gözlemcileri (ve bir dereceye kadar katılımcıları) bir kişinin belirli bir bakış açısından kültürlerarası bir bakış açısına geçtiğinde, yani bu kişi diğer tarafın argümanlarını kabul etmeye ve deneme bazında diğerinin jargonuyla konuşmaya başladığında bunu fark eder. Kültüre

17 Burada Richard Rottenburg'un (2002 ve 2012) yaklaşımını benimsiyorum. Rottenburg'un kalkınma işbirliğinde başarılı faaliyetler için kullandığı kavramlar kültürel kod ve metakoddur; her iki kelime de durumsal kod değişimine (Code-Switching) tâbi olabilir; yani bir müzakerenin konstelasyonuna bağlı olarak, bir bağlamda metakod olan şey kültürel kod olarak maskelenebilir ve tersine, kültürel kod gibi görünen bir şey metakod haline gelebilir. Rottenburg'un "metakod ve kültürel kod arasındaki güvenilmez durumsal kayma" (a. g. e., 14) olarak adlandırdığı şeyi, kültüre özgü argümanların kültürlerarası alışverişi yoluyla bir meta kelime dağarcığını, kültürel cephelerin daha az olası hale geleceği ölçüde zenginleştirme şansı olarak görüyorum.

özgü kelime dağarcığı; kişinin kendi dünya görüşünü pekiştirmek ve diğer tarafın bakış açılarına karşı çıkmak ya da onları geçersiz kılmak için kişinin çıkarları doğrultusunda (pro domo) kullanılmaktadır. Bu tür bir kelime dağarcığı, kültür bilimleri anlamında, ne kaynağı belli bir referansa sahiptir ne de gerçeklikle doğrudan bağlantılıdır, ancak kullanıcılarına kendi kültürleri konusunda güven telkin etmeye yarar. Kültürlerarası kelime dağarcığı meta-kodunda, ideal olarak herkesin adına konuşmak için mümkün olduğunca çok sayıda kültüre özgü kelime dağarcığı çelişkiye düşmeden bir araya getirilmeye çalışılır. Ne kadar çok kültüre özgü argümantasyon çelişkisiz bir şekilde kültürlerarası söz dağarcığına aktarılabilirse, bu dağarcık o kadar zenginleşir, yani çatışma durumlarına uygun şekilde tepki verme olasılığı o kadar artar.¹⁸ Karmaşık kentsel eylem çevreleri, farklı sembolik düzenleri tercüme etme ve uzlaştırma zorunluluğunu doğal olarak yaratır. Üyeleri bu tasavvur, medya ve eylem bağlamlarında karmaşık bayram, gelenek ve görenek ağları ören farklı dini mezheplerin tapınaklarını barındırırlar; seküler mülkiyet, kullanım ve kira haklarını uygulamak; trafiği, hijyeni ve ekonomik rekabeti düzenlemek; ilgili sembolik ve maddi altyapıyı sağlamak ve sürdürmek ve bu karmaşık kurallar yapısı içinde çelişkisizliği sağlamak zorundadırlar.

Dolayısıyla, eğer erüv evsel alanın hayali bir uzantısı ise –tabiri caizse metafizik bir ev– o zaman bu şekilde yaratılan alan, kültüre özgü yönelim bilgisi ile karakterizedir ve seküler söyleme detaylı bir şekilde tercüme edilebilir. Öte yandan, bu söylem kültürel düzen ilkelerinin çok çeşitli tekliflerine açık bir şekilde yanıt verebilmelidir, yani resmi delillendirme prosedürlerini kabul etmeli ve teklif edilen özel ilgi ile koordine etmelidir. Kültürlerarası bir modus operandi (çalışma yöntemi), tekil kelime dağarcıklarını önceden kabul edilen ortak bir gerçeklikle uyumlu hale getirmeli, önleyici yorumları gerçeğe yakın bir şekilde sınıflandırmalıdır (örneğin bizim durumumuzda: Şabat çitleri ve imha kampları arasındaki hayali bağlantı gerçekten faydalı mı?) ve ifadelerin birbiriyle bağlantılandırılmasını sağlamalıdır (bizim durumumuzda, örneğin: erüvün dini altyapısı seküler altyapıyla çatışmaz; erüvün içi ve sembolleri bir futbol sahasıyla benzerlik gösterir: İşaretler sadece oyuncular için anlam ve kural koyma gücüne sahiptir). Rottenburg bu modus operandi hakkında şunları söylemektedir: “Böylece *dışsal referans* sorunu, *çapraz (transversal) referans* sorunu lehine arka plana itilmektedir. Başka bir şekilde ifade edilecek olursa: *İşlem*, söz konusu olan şeye nazaran öncelik kazanır (Rottenburg 2003, 168; vurgu orijinal metinde).” Toplumsal gelişimin

18 Çeviri sürecine ilişkin bu anlayış, Walter Benjamin’in çeviriyi amaç dile çevrilecek dili zenginleştirme süreci olarak anlayan çevirmenin görevi tanımını izlemektedir (Benjamin 1991).

planlı bir şekilde kontrol edilemeyeceği konusunda Rottenburg'a katılmakla birlikte, her geçici (zaman ile kısıtlı) kültürlerarası kelime dağıncığının, tüm tekil kelime dağıncıklarını ortadan kaldıran zamansız bir dil fikrinden beslendiğini düşünüyorum.

Sonuç: Duvarlarla Mücadelede Yaratıcılık

Erüv ritüelinin talmudik çözümlemesinin kendisinin zaten bir tür meta-söylem olduğunu görmüştük: Seküler veya diğer dini grupların tepkilerini ve düşüncelerini, sembolik kiracılık yoluyla veya Öteki'nin varlığını tanıyarak da olsa, kapsamayı ve bunlara tepki vermeyi taahhüt etmektedir. Öte yandan New Jersey ve Londra'daki tartışmalar, erüv karşıtlarının talmudik düzen bilgisinin önemli unsurlarını olumsuz yorumlasalar bile anladıklarını göstermiştir. Meta-kelime dağıncığı düzleminde, bir erüvü de içeren eylem çevresi, siyasi kurumların bu egemenliği tek başına kullandığı alanlara alternatif olarak düşünülen, mutlak egemenliği olmayan çoklu bir sembolik alan olarak düşünülebilir. Bu alan kendisini, maddi yapılar oluşturan modernite öncesi metinler tarafından meşrulaştırılan sembolik bir düzeni modernitenin teknolojileriyle uzlaştırmak zorunda bulmaktadır ki bu da ancak bir meta-söylem düzeyinde gerçekleştirilebilecek bir anlaşmadır.

Bu çalışmanın sonunda, gerçek bir anklavdan bahsetmek istiyorum: Soğuk Savaş dönemindeki Batı Berlin hakkında. Berlin Duvarı, üç batı ittifak bölgesini, onları çevreleyen Doğu Almanya'dan tamamen mekânsal ve yasal olarak izole ettiği için, Yahudilik açısından yaratıcı bir şekilde düşünmek istenirse, bir erüv olarak yorumlanabilir. Almanya Genel Hahamlar Konferansı Başkanı Andreas Nachama'nın Yahudilerin Purim bayramıyla ilgili bir gazete makalesinde hayal ettiği tam da budur:

“Gerçekten de, Batı Berlin bir erüv olarak kabul edilebilirdi –muhtemelen bazıları da etti, çünkü şehir 13 Ağustos 1961'den 9 Kasım 1989'a kadar neredeyse geçilmez dikenli tel örgülerle şehrin doğu yarısından ve çevresindeki kırsal alandan tamamen duvarla çevrilmiş veya ayrılmıştı [...] (ve bu nedenle) Berlin Duvarı'nı bir erüv olarak kabul edenler, yani sinagoga önlerinde bebek arabaları veya kollarının altında dua kitapları ile gidenler vardı” (Nachama 2015).

Bunu yapanlar kesinlikle Batı Berlin Senatosu'na ya da müttefiklere koşup bir kira kontratı imzalamamışlardır. Şabat sırasında biraz özgürlük ve hareket

kabiliyeti kazanmak için duvarın sembolik potansiyelini yaratıcı bir şekilde kullanmışlardır. Halaha'nın Şabat emirlerinin etrafından dolanmak ve küçük bir çocukla sinagoga gitmek isteyenlere yardımcı olması gibi, seküler vatandaşlar da Berlin Duvarı'nın bir Şabat çiti olarak yeniden inşa edilmesini, içler acısı bir kamu altyapısının yaratıcı bir yorumu olarak karşılayabilirler. Bu özel durumda duvarda herhangi bir inşaat değişikliği yapılması gerekmediğinden, erüv tamamen görünmez olmuştur. Erüv görünmez ikinci bir duvar olarak, kamusal alanda dini bir yeniden adanmaya ilişkin bir tartışma başlatılabilir, ancak inşaatta değişikliklere ilişkin bir karar gerekmeyeceği için, bu yeniden adanmanın sadece metafizik yönlerini tartışmak gerekirdi –bir hahamın maddi olarak var olan bir duvarı erüv olarak adlandırmasına kim engel olabilirdi? Kentsel mekânda kültürlerarasılık her şeyden önce bu tür yaratıcı yeniden adama biçimleri tarafından üretilmektedir.

Şekil Referansları

- Şekil 1 kendine ait yapı çizimi
- Şekil. 2 Artsy, A. (2018): West LA's eruv, the hidden wall built and maintained by Orthodox Jews. In: KCRW (13.03.2018), <http://blogs.kcrw.com/dna/wp-content/uploads/2018/03/eruv-map.png>, [16.01.2023].
- Şekil. 3 https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lechi_Mahwah.jpg (2018), [02.03.2023].
- Şekil. 4 Google maps: <https://www.google.com/maps/place/Mahwah,+New+Jersey+07430,+USA/@41.0780626,-74.2464027,11z/data=!4m5!3m4!1s0x89c2e193a7d34497:0x74d2e002ac81d660!8m2!3d41.0886216!4d-74.1435843>, [02.03.2023].
- Şekil. 5 Booker, C./Gottheimer, J. (2017): Opinion: Anti-Semitism has no home in New Jersey. In: northjersey.com (03.11.2017), <https://eu.northjersey.com/story/opinion/contributors/2017/11/03/opinion-anti-semitism-has-no-home-new-jersey/827372001/>, [02.03.2023].

Kaynakça

- Abrajano, M. & Hajnal, Z L. (2015). White Backlash: Immigration, Race and American Politics. Princeton University Press, Princeton/Oxford.
- Appadurai, A. (1996): Modernity at large. Cultural Dimensions of Globalization. University of Minnesota Press, Minneapolis.

- Bechhofer, Y. G. (2020): The Contemporary Eruv: Eruvim in Modern Metropolitan Areas. Feldheim Publishers, Nanuet, NY, 6–9.
- Benjamin, W. (1991): Die Aufgabe des Übersetzers. In: ders. Gesammelte Schriften Band. IV/1. Suhrkamp, Frankfurt/Main, 9–21.
- Buchenhorst, R. (2023): Roads towards Trans-Modernity? A Comparison of *Buen Vivir* and *Conviviality* as Attempts to Overcome the Colonial Paradigm of Modernity. In: Park S. J. & Rottenburg R. (eds.): We, Us, Unpredictable: A Book of Exercises in STS, Futures, and the Designs of Collective Life. Mattering Press, Manchester (erscheint in Kürze).
- Eruv litigation (2023): <https://www.eruvlitigation.com>, [14. 01. 2023].
- Feldman, D. (2012): Unorthodox: The Scandalous Rejection of my Hasidic Roots. Simon & Schuster, New York.
- Fonrobert, C. E. (2005): The Political Symbolism of the Eruv. In: Jewish Social Studies, 11(3), 9–35.
- Footsteps (2023): Your life. Your journey. Your choice. <https://footstepsorg.org/>, [20. 02. 2023].
- Huysen, A. (2003): Present Pasts: Urban Palimpsests and the Politics of Memory. Stanford University Press.
- Lupu, I. C. (1991): Reconstructing the Establishment Clause: The Case Against Discretionary Accommodation of Religion. In: University of Pennsylvania Law Review, 140(2), 584 ff.
- Margulies, M. (Hg.) (1942): Halakhot Kezuvot. Jerusalem.
- Morris, S. (2002): Testing the boundaries of faith: Zoning to permit tasks otherwise forbidden on the sabbath is being fought all the way. In: The Guardian (10. 08. 2002), <https://www.theguardian.com/uk/2002/aug/10/religion.world>, [22. 02. 2023].
- Reckwitz, A. (2017): Die Gesellschaft der Singularitäten: Zum Strukturwandel der Moderne. Suhrkamp, Berlin.
- MahwahStrong. (2023): MahwahStrong, <https://www.mahwahstrong.org/>, [23. 02. 2023].
- Murphy, P. (2017): It's time to urgently speak out against anti-Semitism in all forms. In: Jewish Standard (19. 10. 2017), <https://jewishstandard.timesofisrael.com/its-time-to-urgently-speak-out-against-anti-semitism-in-all-forms/>, [12. 12. 2022].
- Nachama, A. (2015). Purim: Hinter der Mauer. Das Fest durfte nur im biblischen Schuschan zwei Tage lang gefeiert werden – aber nicht in West-Berlin. In: Jüdische Allgemeine (02. 03. 2015), <https://www.juedische-allgemeine.de/religion/hinter-der-mauer/>, [09. 01. 2023].
- Nobile, T. (2017): Montvale sued for blocking eruv construction. In: northjersey.com (20. 10. 2017), <https://www.northjersey.com/story/news/bergen/montvale/2017/10/20/montvale-sued-blocking-eruv-expansion/781025001/>, [10. 02. 2023].

- Pinch, T. J. (2010): On making infrastructure visible: putting the non-humans to rights. In: *Cambridge Journal of Economics*, 34(1), 77–89.
- Rottenburg, R. (2002): *Weit hergeholte Fakten: Eine Parabel der Entwicklungshilfe*. Lucius und Lucius, Stuttgart.
- Rottenburg, R. (2003): Code-Wechsel. Ein Versuch zur Umgehung der Frage: Gibt es eine oder viele Wirklichkeiten. In: Kaufmann, M. (Hg.): *Wahn und Wirklichkeit – multiple Realitäten*. Frankfurt/Main, 153–174.
- Rottenburg, R. (2012): On Juridico-Political Foundations of Meta-Codes. In: Renn, J. (Hg.): *The Globalization of Knowledge in History*. Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften, Berlin, 483–500.
- Schrag, P. (2011): *Not fit for our Society. Immigration and Nativism in America*. University of California Press, Berkeley.
- Schweitzer, S. (2005): When Faith, Real Estate Converge. In: *The Boston Globe* (25.05.2005).
- Soja, E. J. (1996): *Thirdspace: Journeys to Los Angeles and Other Real-and-Imagined Places*. Basil Blackwell, Oxford.
- Susman, A. L. (2009): Strings Attached: An Analysis of the Eruv under the Religion Clauses of the First Amendment and the Religious Land Use and Institutionalized Persons Act. In: *University of Maryland Law Journal of Race, Religion, Gender and Class* 93, 9(1/8), 93–134.
- Trillin, C. (1994): Drawing the Line. In: *The New Yorker* (12. 12. 1994), 50–62.
- Turgut, H. (2021): Istanbul: The city as an urban palimpsest. In: *Cities*, 112, 103–131.
- Watson, S. (2005): Symbolic spaces of difference: contesting the eruv in Barnet, London and Tenafly, New Jersey. In: *Environment and Planning D: Society and Space*, 597–613.
- Yudelson, L. (2017): New Jersey to Mahwah: Drop Eruv battle. In: *Jewish Standard* (24. 10. 2017), <https://jewishstandard.timesofisrael.com/new-jersey-to-mahwah-drop-eruv-battle/>, [14. 01. 2023].